
Selyem Zsuzsa

UTAZÁS DOBRUDZSÁBA 1950

Amikor megláttalak lesóványodva, porosan vánszorogni az úton, először arra gondoltam, mennyire hasonlít ez a kutya a mi Luxunkra. Csak hát a miénknek fényes, fekete volt a szőre, daliás a termete, ki tudja, mi lett vele másfél év alatt. Ezt gondoltam bizony, de ahogy közeledtem a trágyásszekérrel feléd, valahogy egyre biztosabb lettem, hogy te vagy. Szólítottalak: Lux! – és te azonnal kezdted hegyezni a füled, csóválni a farkad, felismertél, pedig semmivel se lehettem jobb bőrben, mint te.

Azon az éjszakán, amikor elhurcoltak minket, az öt, fegyveres szerencsétlen – egyiküket ismertem is ráadásul, dálnoki volt, világéletében hitvány munkakerülő, nem csoda, hogy elszegődött a gengszterek közé elvtársnak – úgy terelt le a főtérré, ahol már várt a teherautó, mintha a két kislány, Zina meg én a legnagyobb veszélyt jelentenénk az emberiségre. A nyitott teherautón ott volt már a bátyám a családjával és a két Hadnagy család, asszonyok, férfiak, öregek, gyerekek. Bevittek a sepsiszentgyörgyi rendőrségre, kikérdeztek alaposan, hogy mikor és hol születtünk, milyen tanulmányokat végeztünk, aztán beleütötték a DO-t a személyinkbe, ami azt jelentette, hogy kényszerlakhelyesek lettünk. Domiciliu Obligatoriu, ezt jelenti románul a DO, de nemcsak kötelező volt ez, hanem kényszer. Nem hagyhattuk el a helyet, és minden hétfőn kellett jelentkezni a rendőrségen. Na de milyen helyet ne hagyjunk el?! Egyáltalán, hol lakjunk, miből éljünk? Ezzel a gengszter elvtársak nem törődtek. Csak az érdekelte őket, hogy ne szökjünk meg.

Ott álltunk kifosztva, két kis gyerekkel, s a DO billoggal a személyinkben. Aki befogadott egy ilyen DO-st a házába, a titkosrendőrség addig szekírozta, mígnem a Duna-csatornánál kötött ki, amit nem nagyon lehetett élve megúszni. Mit tegyünk, hova menjünk? Volt nekem Sepsin egy jó emberem, Gecse Laci, aki Dálnokon a vízvezetékét intézte nekem. Egyedül élt, és mikor odamentem hozzá, s tájékoztattam, mi történt velünk, azt mondta, ott a mosókonyhám, senki nem használja, gyertek oda.

Miután lepakolom a szekeret, téged is odaviszlek. Lilián folyton kérdezte, veled mi van, egyszer még el is indult, hogy megkeressen, szerencsé-

re időben visszaparancsoltam. Nagyon fog örülni neked. Ha nem is élünk már olyan decensen, mint Dálnokon, azért mindig akad valami, jut majd neked is, okos kutya vagy, tudom, hogy megérted. A küszöbön ellehetsz.

Volt már hol meghúzni magunkat, a következő nagy kérdés a munka. Dolgozni soha nem voltam rest, hiszen ismersz, most viszont ott voltunk kifosztva, két gyerekkel, nem válogathattam. Raktam én homokbányában vagonokat, válogattam almákat együtt a többi sorstársunkkal, minden munkát elvállaltunk, amivel kicsi pénzt tudtunk keresni. Zina a diplomájával patikába' tudott dolgozni, mert az egyik elvtársnak volt annyi esze, hogy mégse kavargathatják pusztá jószándékkal a gyógyszereket. De ez se tartott sokáig, mert valamelyik nagyokosnak eszébe jutott, hogy Zina mint DO-s megmérgezheti a szépen fejlődő proletariátust, úgyhogy attól fogva ő is jött legelőt takarítani, mert akkor éppen azt lehetett. Nehéz munka volt, a kivágott cserfák gyökereit kellett a földből kiásni és összegyűjteni. Talán azt nem tudod, hogy képesek húsz méterre is lenőni a talajvízért. Kiásni őket képtelenség. Évek óta ott állt az a terület megműveletlenül, mert a tuskóktól semmit se lehetett oda vetni, de nem találtak embert, aki el tudta volna őket takarítani. Persze, én tudtam, mit lehet tenni: ötven centi mélyen kellett a tuskó körül leásni, s elválni a különféle irányba sugárzó gyökereket. A főgyökeret csak azután lehetett megpróbálni kihúzni, úgy, hogy két, egyenként hat méter hosszú rudat reáláncoltunk a tuskóra, s keréken csavartuk, míg ki nem jött. Amilyen okos kutya vagy, biztosan megtalálod ennek a mélyebb értelmét.

Ott telt el a nyár, sátrunk volt kint a legelőn, takarítottuk a cserfacsatateret, aztán almamagot szárítottunk, ecetet préseltünk.

Ezt a lovat meg a szekeret egy régi ismerősöm adta kölcsön. Nem restellem én a trágyahordást se, pláne hogy ez mentette meg barátomat, Gecse Lacit a Duna-csatornától. Mert már az első héten behívták a Szekuritátéra, a titkosrendőrségre, és ráförmedtek, hogyan is mert ő Beczásynak szállást adni. Laci barátomnak vágott az a székely esze, és azt válaszolta: Miért is ne adtam volna ennek az embernek szállást? Az egész város látja, amint reggeltől estig hordja szekérral a trágyát az istállókból a kollektívbe, lehet az ilyen ember a munkásosztály ellensége?

A kihallgatótiszt morgott valamit maga elé, de kénytelen volt Lacit kiengedni a markából.

Kemény Jánost is elhurcolták azon a bizonyos éjjelen Marosvécsről, őneki Marosvásárhelyen volt a DO-ja. Ott lakott a sok író pajtása, de egyik se merte befogadni. Egy reggelen jó-mejen a városban, ott, ahol a virágóra van,

munkát keres. A templomnál, a kút helyén, amelyik zenélt is, mígnem hagyták tönkremenni, meglát egy csomó talicskát, lapátot, hát, veszik fel a munkásokat. Odamegy ő is, és jelentkezik. Mutatják neki, hogy a földet honnan hova kell hordani. János megrakja a talicskát, s taszítja. Arra jár egy marosvécsi ember, fölismeri, s megkérdezi: Báró úr, nem nehéz a talicska? Mire János azt feleli: Nem, mert forog a kerék.

Aztán hallod-e, jó kis bosszúságot okoztatok az öt gengszternek azon az éjszakán! Abból, amit a sorstársaink a teherautón mondtak, úgy számítom, legalább fél órát kuporoghattak a farakás tetején!

* * *

Persze, ezek a hitványak újra éjjeli két órakor jöttek értünk, Lilián sír, mint a betörők. A nyitott ablakon ugrottak be, ketten voltak, az egyiknél revolver, és ránk parancsoltak, hogy vegyük magunkra azt a ruhát, amit tegnap levetettünk, és siessünk. Tányicska még gyorsan bilire ült, de az egyik nagy hős kirúgta alóla. Lilián a cipőjét fűzte a kis sóberágyon, bele-rúgott a jóember belé is, hogy gyorsabban. Még egy darab kenyér se lehetett nálunk, egy pokróc se, semmi.

Zina leleményességét viszont nem kalkulálták be: még mielőtt Dálnokból elhurcoltak volna, a torjai tudószanatóriumnak eladtam a Bolgár pincéjében gondosan tárolt jonatánalmát, amiért fizettek nekem 30 000 lejt, Lilián sír, hatalmas összeg volt ez akkoriban. Zina, amilyen előrelátó és tájékozott asszony volt, még '49 őszén bevarrta ruhája felső részébe, mintha válltömés volna, és minden nap azt a ruhát hordta, egy idő után aztán már más nem is volt neki.

Tudom, te nem értheted, miért jó ez, mire jó a pénz, de az emberek már csak ilyen világot találtak ki maguknak. Hiába szónokolnak pár éve kommunizmusról, testvériségről, Lilián sír, egyenlőségről – legalább szabadságról nem –, ha egyébre sem gondolnak az elvtársak, mint hogy ők lehessenek végre az urak. Ők járhassanak vadászni, ők lakjanak palotákba', ők öltözzenek drága ruhákba, és ők legyenek élet és halál urai, csak még sokkal inkább. Nekem elhíheted, Lux fiam, hogy Zina jól döntött. Egy ilyen ostoba világban mindig jól jön egy kis dugipénz.

Volt az a vicc a jereváni rádióval, hogy betelefonál a török államfő, hogy miért rakták bele az örmény címerbe az Ararátot, amikor az a hegy Törökországé. Mire a rádiós visszakérdez: Na és a hold a török címerben, az is Törökországé?

Segíteni nem segít, csak jól jön.

A ház előtt újra ott volt egy teherautó. Ez már azután volt, hogy az egyik elvtárs feldühödött az ugatásodra, fölrántotta a bejáratú ajtót, s mielőtt ráugorhattál volna, Lilián sír, revolverével szíven talált.

Úgy kellett átlépnünk rajtad. Lilián csak állt tágra nyílt szemekkel. A revolveres ráordított, és nagyot lökött rajta. Annyit tudtam tenni, hogy ölbe kaptam, pedig már 12 éves volt, Lilián sír, és vittem.

Attól fogva nem hajlandó megszólalni. Az iskolában jól tanul, minden tárgyból kitűnő, de csak írásban lehet vele értekezni.

A teherautón megint csecsemőktől nyolcvanéves betegekig a háromszéki gazdák, vittek a Szekuritátéra, onnan meg a brassói teherpályaudvarra.

A magos katonai teherautókból leszedni a gyerekeket, a betegeket, az öregeket. Leülünk a sínek mellett, Lilián sír, másoknak legalább, akiknél a kisajátítók emberségesebbek voltak, volt egy pokróca, vagy egy villája, vagy egy kanala, nekünk semmi. Ültünk a földön. Tíz gépfegyveres katona őrzött, látszott rajtuk, hogy szégyellik magukat. Aztán füttyszóval megérkezik egy gőzmozdony, utána három marhavagon. Volt olyan katona, aki letette a gépfegyvert, és segített fölemelni azokba a magos vagonokba, akiket kellett.

Apró ablakok voltak a vagonon, Lilián sír, találgattuk, merre vihetnek, s ahogy beesteledett, a csillagok után már tudtunk tájékozódni. Göncöl-székér, Fiastyúk, Északi Sarkcsillag, satöbbi. Mint mezőgazda éjjel is tudtam, hogy na, körülbelül hány óra van. Azt is, hogy kelet felé megyünk. Kelet felé. Ami Szibériát jelentett. Mert ezt csinálták éveken keresztül, az ártatlan embereket hurcolták el Szibériába, ahonnan visszaút nemigen volt senkinek.

Na de a sok utazás után éjjel úgy két órakor megállunk, Lilián sír, leszállás, megint katonai autó, megint az autó négy sarkán négy gépfegyveres katona. Felszállás. Ahogy megyünk végig, látom kiírva: Cataloi. Végeredményben Cataloi a tengeri vasúti állomások egyik szárnyvonala, amelyik vezet be Dobrudzsába. Ezen a bizonyos Cataloion megint leszállás, de már egy kicsivel nyugodtabban, mert nem Szibéria, Lilián sír, tudtuk, hogy Cataloi Dobrudzsában van.

Zina próbált bohóckodni, grimaszokat vágott, Lilián sír, kezével bábjátékokat adott elő. Lilián lehuntya a szemét.

Cataloion katonai autókra megint felszálltunk, és hosszan utaztunk. Reggel felé megérkeztünk egy valamikor bulgár faluba. Az autók forgozódtak jobbra-balra, többször is körbejárták a kis falut, de se meg nem áll-

tak, se tovább nem mentek. Keresték az utat. Az volt az utasítás, hogy az Orezeria, Lilián sír, magyarul rizstelep. Oda voltunk irányítva. Mert a szovjet a határon visszautasította a küldeményt, minket, mert akkoriban már megkötötték a szigorú egyezmény a nyugati hatalmakkal, hogy több ártatlan embert nem vehet át a szovjet. Ennek allett a következménye, hogy a határállomáson jelentették ezeknek, hogy oda hiába, mert tovább nincs, Lilián sír, ekkor határozták el nagy hirtelen, hogy na, akkor viszik a bandát Dobrudzsába.

Traiannak hívták azt a valamikor bulgár falut, az emberek kiálltak bámmészkodni a kapuba, s az egyik sofőr végre megtudta, hol kell az Orezeriába menni. Út nem volt. Akkoriban Dobrudzsának azon a részén tavasszal elindult egy szekér valamilyen irányba, utána a második, harmadik, s abban az évben ott volt az út, Lilián sír, tehát egy ilyen úton elindultunk mi is, s olyan hét kilométer után meg is érkeztünk valahová. Vagyis nem vittek tovább. Emberi település a közelben nem volt. Előttünk egy hosszú deszkabarakk. Mellettünk, Lilián sír, folyt a Duna.